

Yttrande över betänkandet Vilja välja vård och omsorg – En hållbar kompetensförsörjning inom vård och omsorg av äldre (SOU 2021:52)

Er beteckning S2021/05144

Socialdepartementet har gett Akademikerförbundet SSR möjlighet att yttra sig över rubricerat betänkande.

Vårt yttrande:

Akademikerförbundet SSR tillstyrker utredningens rekommendationer i stort men vill lämna följande synpunkter.

Inledningsvis vill förbundet lyfta fram och peka på den viktiga roll och funktion som biståndsbedömaren fyller för utförandet av vården och omsorgen om äldre. Biståndsbedömaren är den som bedömer och beslutar vad den äldre behöver stöd och hjälp med, vilken vård och omsorg som den äldre har behov av och vad den äldre kan klara att göra på egen hand. I biståndsbedömarens arbete ingår också oftast att följa upp de insatser som beviljas och säkerställa att nytillkomna förändringar och behov tillgodoses samt att beviljade insatser får avsedd effekt. Biståndsbedömaren ansvarar också för ev. vårdplaneringar och samverkan med övrig personal. Biståndsbedömarens roll är därmed oerhört central i vården och omsorgen om äldre och är precis som utredningen beskriver – porten in i verksamheten för de äldre.

Forskning har, som utredningen pekar på, visat att biståndsbedömarens yrkesroll är fylld av motsättningar. Denne förväntas vara myndighetsutövare, socialarbetare, administratör, informatör, grindvaktare, konsumentupplysare, kvalitetsuppföljare och samverkanspartner gentemot andra organisationer. Det finns uppenbara motsättningar mellan att bedöma den äldres rätt till individuellt behov av stöd och hjälp samtidigt som du förväntas ta hänsyn till snäva budgetramar. Det faktum att antalet utförare att välja mellan dessutom kan vara rätt stort ger också problem som många gånger hamnar i biståndsbedömarens knä. Det kan handla om att det är svårt för den äldre att välja men också svårare för biståndsbedömaren att samordna resurserna. Förbundet vill därför understryka och tillägga att biståndsbedömarens beslut även är grunden för vård- och omsorgspersonalens arbete och att de därmed även är en nyckel till att lösa många av de problem som äldreomsorgen brottas med idag. Ett av problemen för äldreomsorgens vård- och omsorgspersonal är att tiden för att utföra arbetsuppgifterna blivit mer och mer knapp och jobbet därmed mer och mer stressigt. Forskning visar att arbetsbelastningen har ökat inom hemtjänsten och att känslan av att otillräckligheten och underbemanning hotar omsorgsmottagarens säkerhet i sig utgör en strakt bidragande orsak till att vilja lämna arbetet. Att göra något så enkelt som att ge personalen mer tid, och mer flexibilitet i utförandet av vård- och omsorgsinsatser, kan inte bara bidra till en

bättre och säkrare äldreomsorg men också till att minska stressen bland personalen och på så sätt öka trivselen och erkänslan av att utföra ett viktigt arbete som gör skillnad.

De olika val i resursfördelningssystemen som en kommun gör får konsekvenser, både för biståndsbedömaren och för arbetet i verksamheterna. Utredningen lyfter själv fram att det är många som pekar på att minutscheman - och inte den äldres behov - i dag i stor utsträckning styr insatserna. Genom att stärka biståndsbedömarnas roll och ge dem möjlighet att utifrån sin kompetens, den äldres behov och bästa tillgängliga kunskap besluta om insatserna samt utifrån sin kunskap uppskatta den tid som insatserna tar att genomföra, kan många av de problem som utredningen adresserar lösas. Här finns en möjlighet att se biståndsbedömarna inte bara som porten in utan även som en del av lösningen på de problem som äldreomsorgen brottas med. Nämligen bristen på tid att utföra vård- och omsorgsinsatser på.

8. Förnya, behålla och utveckla kompetens

8.3.1 Ta ansvar för att all personal ha lämplig utbildning

Akademikerförbundet välkomnar inställningen och analysen att mycket av äldreomsorgens problem beror på bristande kompetens. Förbundet instämmer i utredningens bedömning att arbete inom vård och omsorg om äldre ställer höga krav på kunskap och kompetens samt att en god vård och omsorg och en ökad professionalisering förutsätter kunskap och kompetens hos alla personalgrupper. De rekommendationer som utredningen lägger fram - att arbetsgivaren bör ta ansvar för att all personal har lämplig vård- och omsorgsutbildning för arbetet; att arbetsgivaren bör ta ansvar för att all nyanställd personal inom vård och omsorg får introduktionsutbildning; att arbetsgivaren bör göra språkutbildningsinsatser för vård- och omsorgspersonal som saknar tillfredsställande kunskaper i språket - ligger i linje med detta och tillstyrks av akademikerförbundet.

Förbundet vill dock lyfta fram och understryka att de rekommendationer som utredningen lägger fram inte är tillräckliga. Det är förbundets uppfattning och övertygelse att höjda kompetenskrav behöver kompletteras med kunskapskrav för verksamheten. På så sätt innefattar kraven inte bara personalens formella kompetens utan även användandet av kompetensen inom verksamheten och själva utförandet av vården och omsorgen av den äldre. (Se vidare nedan).

9. Stärk ledarskapet

Akademikerförbundet kan inte nog understryka vikten av ett gott ledarskap och att cheferna får realistiska möjligheter och förutsättningar att vara just bra chefer. Förutsättningarna som ges är avgörande för ett gott ledarskap. Chefer inom äldreomsorgen behöver få bättre organisatoriska förutsättningar och betydligt bättre stöd i att vara chef och ansvarig för verksamheten. Förbundet anser att en nationell ledarskapsutbildning kan vara en väg framåt och att en sådan, likt det utredningen föreslår, i så fall bör införas stegvis och utformas på ett sådant sätt att det är möjligt att utvärdera effekterna av den.

9.3.1 Begränsa arbetsgruppernas storlek och säkra tillgången till stödresurser

Akademikerförbundet tillstyrker utredningens rekommendation om att begränsa antalet medarbetare per chef. Förbundet anser dock att tiden för rekommendation är förbi sedan länge och att arbetsgivarna måste styras hårdare än så för att kravet ska få genomslag. För närvarande pågår en utredning som har till uppdrag att föreslå en ny äldreomsorgslag och en nationell vård- och omsorgsplan. Av direktiven (dir. 2020:142) till utredningen framgår att det i en omsorgsplan kan preciseras vad som gäller bland annat när det kommer till ansvar, mål och kvalitet. Av direktiven kan också utläsas att regeringen anser att äldreomsorgen behöver ett ledarskap som är tydligt och tillgängligt för medarbetarna. Akademikerförbundet instämmer i regeringens bedömning och utgår från att antalet medarbetare per chef är en av de frågor som utredningen om en ny äldreomsorgslag kommer att lämna förslag kring. Förbundet ser därför fram emot att få återkomma i frågan när utredningen presenterar sina förslag.

9.3.3 Stärk det kunskapsbaserade arbetet

Akademikerförbundet instämmer i utredningens bedömning att arbetet enligt kunskapsbaserade metoder inom vården och omsorgen om äldre behöver stärkas i kommunerna. Förbundet anser dock att rekommendationen om att kommunerna bör stödja de regionala samverkans- och stödstrukturerna (RSS) inte är tillräckliga för att åstadkomma en kunskapsbaserad vård och omsorg om äldre.

Arbete inom vården och omsorgen om äldre ställer höga krav på kunskap och kompetens. För verksamhetens kvalitet är det avgörande att medarbetarna får möjlighet att tillgodogöra sig och använda sig av den kunskap som forskning och systematisk uppföljning tillhandahåller. För att säkerställa just detta - att äldreomsorgen utgår från bästa tillgängliga kunskap och använder sig av kunskapsbaserade metoder - anser förbundet att det kunskapskrav som Utredningen Framtidens socialtjänst föreslår i sitt betänkande (SOU 2020:47) behöver införas. Ett lagkrav som innebär att äldreomsorgen ska utgå från vetenskap och beprövad erfarenhet innebär i sig även ett krav på att verksamheten har personal med aktuell kunskap och kompetens och där så behövs även tillgång till specialistkompetens. Ett sådant lagkrav kommer också att få till följd och innebära att den chef som har huvudansvaret måste hålla sig uppdaterad om utvecklingen på området. På så sätt kommer aktuell forskning på området spridas och nyttiggöras på ett bättre sätt än idag samt öka den verksamhetsnära forskningen inom vården och omsorgen om äldre. Det ger effekter inte bara på chef och medarbetare utan även på den vård och omsorg som den äldre tar del av.

Avslutningsvis vill Akademikerförbundet även lyfta fram och understryka att om äldreomsorgen ska kunna leva upp till de högt ställda målsättningarna i lagen krävs inte bara kunskap och kompetens hos medarbetare och chefer utan även resursförstärkningar. Dessa behövs för att stärka det kunskapsbaserade arbetet och ge medarbetare och chefer en rimlig arbetsbelastning. Både regeringen och kommunerna måste ta ansvar för att äldreomsorgen får tillräckliga resurser.

Med vänlig hälsning



Heike Erkers
Förbundsordförande



Monica Engström
Socialpolitisk strateg